

Okruhy požadavků a literatura ke státní závěrečné zkoušce ze Sociální pedagogiky pro Bc. studium (prezenční i kombinovaná forma)

Obor studia: Vychovatelství (stará akreditace – začátek studia v roce 2018 a dříve)

OKRUHY

1. Sociální pedagogika jako věda, různá pojetí sociální pedagogiky. Místo sociální pedagogiky ve struktuře vědních disciplín a v soustavě pedagogických věd. Vývoj sociálně-pedagogického myšlení.
2. Obsah a předmět sociální pedagogiky, terminologie sociální pedagogiky, její úkoly a specifika. Metodologie sociální pedagogiky. Aktuální výzvy a dilemata sociální pedagogiky.
3. Profese sociálního pedagoga. Jeho vymezení vůči vybraným pomáhajícím profesím (pedagog volného času, vychovatel, sociální pracovník, speciální pedagog). Možnosti uplatnění sociálního pedagoga. Vize uplatnění sociálního pedagoga ve školním prostředí.
4. Proces socializace a jeho průběh v jednotlivých etapách života člověka. Faktory formování osobnosti jedince (dědičnost, prostředí, výchova) a jejich vzájemné působení. Vztah socializace a výchovy, kvalita socializace.
5. Prostedí a jeho působení na člověka. Vymezení prostředí, typologie prostředí. Vliv a využití prostředí ve výchově člověka. Přirozená prostředí výchovy.
6. Rodina jako sociální skupina a přirozené prostředí výchovy. Vymezení pojmu rodina, typologie rodin. Funkce rodiny a jejich proměny v současnosti. Výchovné styly v rodině. Diagnostika rodinného prostředí.
7. Vrstevnická skupina, její vymezení a druhy, skupinová dynamika a sociální vztahy ve vrstevnické skupině a jejich diagnostika. Význam vrstevnických skupin v procesu socializace, možnosti pedagogické intervence do vrstevnických skupin.
8. Lokální prostředí jako socializační a výchovný činitel. Znaky lokálního prostředí a jeho proměny v historickém a sociálním kontextu.
9. Prostedí výchovných a vzdělávacích institucí a jejich sociální aspekty. Funkce školy, klima školy. Sociální kompetence učitele a vychovatele.
10. Životní styl, jeho utváření a výchova ke zdravému životnímu stylu. Volný čas v životě člověka, jeho vymezení a funkce. Faktory ovlivňující způsob využívání volného času.
11. Výchovné ovlivňování volného času, jeho význam, specifika a zásady. Obsah výchovy ve volném čase. Odpočinkové a rekreační činnosti. Zájmy a zájmové činnosti, jejich druhy, cíle a charakteristika.
12. Hra a její význam ve volném čase dětí a mládeže. Práce s řízenou hrou při dosahování výchovně vzdělávacích cílů. Pedagogický zážitek a jeho využití ve výchově.
13. Přirozená prostředí výchovy a volný čas dětí a mládeže. Institucionalizovaná prostředí pro výchovu ve volném čase – školská zařízení pro zájmové vzdělávání, spolky dětí a mládeže, volnočasová nabídka sportovních, kulturních a společenských institucí.

14. Osobnost vychovatele a pedagoga volného času. Vymezení kompetencí vychovatele a pedagoga volného času v pedagogické teorii a v legislativě, styčné body a specifika. Požadavky na profesi a aktuální problémy povolání vychovatele a pedagoga volného času.
15. Sociální a pedagogická komunikace jako prostředek výchovy. Vymezení pojmu komunikace, verbální a nonverbální komunikace ve výchovných situacích. Komunikační dovednosti vychovatele. Masová komunikace v socializačním a výchovném procesu.
16. Interkulturní výchova v České republice, její cíle a obsahy, vymezení souvisejících pojmů. Národnostní/etnické menšiny žijící v České republice. Problematika menšin ve společnosti, jejich hodnoty. Aktuální problémy relevantní interkulturní výchově.
17. Postavení dítěte ve společnosti a jeho ochrana. Úmluva o právech dítěte, její vznik a obsah, práce pedagoga s právy dítěte. Dítě se zvýšenou potřebou individuální podpory, sociálně znevýhodněné dítě. Syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte. Sociálně právní ochrana dětí.
18. Poruchy rodiny v jejích funkcích, sanace a kompenzace funkcí rodiny. Právní normy zaměřené na ochranu rodiny. Náhradní rodinná péče (osvojení, pěstounská péče, poručenství, opatrovnictví, svěření do výchovy jiné fyzické osoby).
19. Ústavní a ochranná výchova a preventivně výchovná péče, školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče.
20. Sociální patologie. Norma a řád ve společnosti. Sociálně patologické jevy a sociální kontrola. Sociální deviace – vymezení, klasifikace. Deviace versus konformita. Teorie deviace. Specifické formy deviace (rizikové chování, poruchy chování, patologické závislosti).
21. Základní charakteristika jednotlivých podob rizikového chování. Záškoláctví jako specifický jev školního prostředí. Agrese a šikana mezi dětmi. Znaky pro rozpoznání šikany, zásady řešení šikany, možnosti předcházení ve školním prostředí. Drogy a drogová závislost jako aktuální hrozba v životě jedince.
22. Prevence rizikového chování. Koncept a charakteristika primární, sekundární a terciární prevence. Související pojmy: intervence, reedukace, resocializace, terapie, represe. Prevence ve škole a školských zařízeních, funkce školního metodika prevence, minimální preventivní program. Legislativní ukotvení prevence.
23. Odborná podpora a poradenství. Pedagogicko-psychologický poradenský systém (výchovní poradci, školní poradenské pracoviště, pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče pro děti a mládež).

Literatura a zdroje

- ANDRYSOVÁ, Pavla, Jana MARTINCOVÁ a Vendula MACHÁČKOVÁ. *Profesní kontext sociální pedagogiky: Motivace studentů k výkonu*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2014. ISBN 978-80-7454-464-4.
- BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika: vybrané problémy*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1994. ISBN 80-223-0817-X.
- BECHYŇOVÁ, Věra. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.
- BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.
- BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9.
- BEZOUŠKA, Petr. *Nový občanský zákoník – nejdůležitější změny*. Olomouc: Anag, 2013. ISBN 978-80-7263-819-2.
- BŮŽEK, Antonín a Jan MICHALÍK. *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání*. Dotisk 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0054-5.
- ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi*. 2. přeprac. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4639-5.
- ČECH, Tomáš. Primární drogová prevence a protidrogová výchova ve školách. In STŘELEČEK, Stanislav (ed.). *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: MU, 2005. ISBN 80-210-3687-7.
- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.
- ČINČERA, J. *Práce s hrou: pro profesionály*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1974-0.
- DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH, Zdeněk MATĚJČEK a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5.
- GOLDMANN, Radoslav. *Vybrané kapitoly ze sociálních disciplín*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0350-1.
- GRECMANOVÁ, Helena. *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-010-3.
- HÁJEK, Bedřich a kol. *Děti, vedoucí a volný čas*. Praha: IDM MŠMT, 2004. ISBN 80-86784-06-1.
- HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2816-2.
- HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- HOPF, Arnulf. *Sociální pedagogika pro učitele*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-7290-053-6.
- HRADEČNÁ, Marie a kol. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Univerzita Karlova, 1995. ISBN 80-7184-015-7.
- HRADEČNÁ, Marie, Helena HEJLOVÁ a Jiřina DĚDEČKOVÁ. *Práce učitele s právy dítěte*. Praha: SVI PedF UK, 1996. ISBN 80-86039-16-1.
- HRČKA, Michal. *Sociální deviace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-68-0.
- HRONCOVÁ, Jolana, Anna HUDECOVÁ a Tatiana MATULAYOVÁ. *Sociálna pedagogika a sociálna práca*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 2001. ISBN 80-8055-476-5.

- HRONCOVÁ, Jolana, Blahoslav KRAUS a kol. *Sociálna patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 2006. ISBN 80-8083-223-4.
- HRONCOVÁ, Jolana, Ingrid EMMEROVÁ, Blahoslav KRAUS a kol. *Dejiny sociálnej pedagogiky: vybrané problémy*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 2007. ISBN 978-80-8083-436-4.
- KANTOROVÁ, Jana (ed.). *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. ISBN 978-80-7409-030-1.
- KLAPILOVÁ, Světla, Václav KLAPAL a Pavel NEUMEISTER. *Vybrané kapitoly sociální pedagogiky*. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-556-2.
- KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.
- KODLINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-474-2.
- KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-014-3.
- KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování na školách*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-71781-231.
- KRAUS, Blahoslav, Jolana HRONCOVÁ a kol. *Sociální patologie*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-080-1.
- KRAUS, Blahoslav, Věra POLÁČKOVÁ a kol. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- KRAUS, Blahoslav. *Sociální aspekty výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. ISBN 80-7041-135-X.
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- LABÁTH, Vladimír. *Riziková mládež: možnosti potenciálních změn*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-66-4.
- MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1070-3.
- MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5309-6.
- MAŘÍKOVÁ, Hana. *Proměny současné české rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-93-1.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.
- MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-76-1.
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-05-9.
- NAVRÁTIL, Stanislav, MATTIOLI, Jan. *Problémové chování dětí a mládeže: jak mu předcházet, jak ho eliminovat*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3672-3.
- NĚMEC, Jiří a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.

- NĚMEC, Jiří. *Od prožívání k požitkářství: výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-006-9.
- NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X.
- NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X.
- NOVOTNÁ, Věra a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. Olomouc: Anag, 2016. ISBN 978-80-7554-022-5.
- NOVOTNÁ, Věra a Vladimír FEJT. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-77-8.
- NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník – rodinné právo*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0431-4.
- ONDREJKOVIČ, Peter a kol. *Sociálna patológia*. Bratislava: Veda, 2001. ISBN 80-224-0685-6.
- PÁVKOVÁ, Jiřina, Bedřich HÁJEK a kol. *Školní družina*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-268-3.
- PÁVKOVÁ, Jiřina, Bedřich HÁJEK, Břetislav HOFBAUER a kol. *Pedagogika volného času*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.
- PODLAHOVÁ, Libuše a kol. *Žák sekundární školy 1*. [CD-ROM] Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-2164-3.
- PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
- PROKEŠOVÁ, Miriam. *Volný čas z hlediska kvality života*. 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-555-3.
- PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Příručka (nejen) pro učitele*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.
- PŘADKA, Milan, Dana KNOTOVÁ a Jarmila FALTÝSKOVÁ. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3469-6.
- ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.
- SAK, Petr. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- SEKOT, Aleš. *Úvod do sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5261-1.
- SOBKOVÁ, Petra, Milena ÖBRINK HOBZOVÁ, Helena POSPÍŠILOVÁ a kol. *Sociální pedagogika a její metody*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015. ISBN 978-80-244-4885-5.
- SPOUSTA, Vladimír. *Vizualizace vybraných problémů hraničních pedagogických disciplín*. Brno: Masarykova Univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5296-3.
- STROUHAL, Martin. *Teorie výchovy: k vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4212-0.
- STŘELEČEK, Stanislav a kol. *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Fortuna, 1992. ISBN 80-85298-84-8.
- SVATOŠ, Tomáš. *Kapitoly ze sociální a pedagogické komunikace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. ISBN 80-7041-604-1.
- ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.
- ŠPIČÁK, Jiljí. *Prostředí z pohledu sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1993. ISBN 80-7067-227-7.
- ŠVARCOVÁ, Eva. *Vybrané kapitoly z etopedie a sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7041-959-5.
- TOMEŠ, Igor. *Sociální právo České republiky*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-941-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

- VANÍČKOVÁ, Eva, PROVAZNÍKOVÁ, Hana, HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-008-4.
- VAŠŤATKOVÁ, Jana a Pavla VYHNÁLKOVÁ (eds.). *Právo*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-015-8.
- VAŠŤATKOVÁ, Jana a Pavla VYHNÁLKOVÁ (eds.). *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-013-4.

Základní legislativa

- Sdělení č. 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání *Úmluvy o právech dítěte*.
- Vyhláška č. 74/2005 Sb., o *zájmovém vzdělávání*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 109/2002 Sb., o *výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 359/1999 Sb., *zákon o sociálně-právní ochraně dětí*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o *předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 563/2004 Sb., o *pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.